

Anna Kołodziejczak

*Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej
e-mail: aniaka@amu.edu.pl*

Koncepcja zintegrowanego rozwoju rolnictwa i wsi a wiejskie obszary funkcjonalne

Zarys treści: Modernizacyjny charakter ma koncepcja zintegrowanego rozwoju rolnictwa i wsi. Podkreśla ona konieczność harmonizacji ekonomicznych, społecznych i przyrodniczych aspektów funkcjonowania i rozwoju obszarów wiejskich oraz godzenia indywidualnych interesów mieszkańców tych obszarów z celami ogólnymi. Wychodzi ona z założenia holistycznego funkcjonowania przestrzeni wiejskiej i w tym sensie jest przeciwieństwem sektorowości i analizowania aspektów życia i gospodarowania na wsi w oderwaniu od siebie. Badania prowadzone w ramach tej koncepcji miały na celu identyfikację funkcji zarówno w zakresie ich struktury, jak i dynamiki zmian oraz dążyły do opracowania procedur typologicznych w pracach nad koncepcją zagospodarowania przestrzennego kraju. Celem opracowania jest wskazanie roli koncepcji zintegrowanego rozwoju rolnictwa i wsi w badaniach wiejskich obszarów funkcjonalnych.

Słowa kluczowe: koncepcja zintegrowanego rozwoju rolnictwa i wsi, wiejskie obszary funkcjonalne, wielofunkcyjność wsi, wielofunkcyjność rolnictwa

Wstęp

Nowe podejścia do problemu rozwoju rolnictwa i wsi przyczyniły się do stopniowego modyfikowania polityki unijnej, a przez to w konsekwencji w rozwoju lokalnym i regionalnym słabnie aspekt sektorowy, natomiast wzmacnia się wymiar terytorialny. Kładzie się nacisk na endogeniczne źródła rozwoju wsi. Rolnicy przejmujący nowe funkcje i nowi uczestnicy życia na obszarach wiejskich wzmacniają ich potencjał rozwojowy, mimo to w wielu przypadkach rolnictwo pozostaje nadal podstawą gospodarki wiejskiej danego terytorium. Zainteresowanie wielofunkcyjnym rozwojem wsi ma wiele przyczyn. Po pierwsze zmniejsza się ekonomiczne znaczenie rolnictwa jako miejsca zatrudnienia i uzyskania dochodów na obszarach wiejskich. Aby zachować aktywność ekonomiczną i społeczną wsi, muszą rozwijać się inne dziedziny gospodarki dające miejsca pracy i dochody, dlatego rośnie znaczenie pozarolniczych funkcji wsi. Po drugie na obszarach wiej-

skich zajmujących ponad 90% powierzchni Polski znajduje się większość zasobów przyrody, duża część zasobów ludzkich i produkcyjno-materialnych. Ich wykorzystanie nie jest tylko problemem mieszkańców wsi, ale całego społeczeństwa jako największej grupy interesariuszy rozwoju wsi. Po trzecie zmieniające się funkcje obszarów wiejskich wymagają innego sposobu wspierania ich rozwoju, który bazuje na zintegrowaniu różnych polityk, rozszerzeniu ich celów i ukierunkowaniu terytorialnym (Wilkin 2011). Koncepcja zintegrowanego rozwoju rolnictwa i wsi stanowi integrację działań publicznych w wymiarze przestrzennym oraz wielopoziomowego systemu zarządzania. Na lata 2014–2020 pojawiły się nowe instrumenty polityki regionalnej, które kładą nacisk na bardziej zintegrowane podejście do rozwoju regionalnego w postaci rozwiązań, takich jak: rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS) oraz zintegrowane inwestycje terytorialne (ZIT). Na zintegrowane podejście sprzyjające rozwojowi gospodarstwu w ramach współpracy na linii miasto–wieś w tzw. regionach funkcjonalnych (*functional regions*) wskazuje również OECD (Rural-Urban... 2013). W tym okresie finansowym Polska jest największym beneficjentem zarówno funduszy polityki regionalnej (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny i Fundusz Spójności), jak i polityki rozwoju obszarów wiejskich UE (Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich). Zdaniem Nurzyńskiej (2014) jest to ostatnia tak korzystna dla Polski alokacja z budżetu UE i ważne jest, aby wykorzystać wszelkie szanse, jakie oferują unijne polityki oraz wesprzeć rozwój obszarów wiejskich.

Celem opracowania jest wskazanie roli koncepcji zintegrowanego rozwoju rolnictwa w badaniach wiejskich obszarów funkcjonalnych.

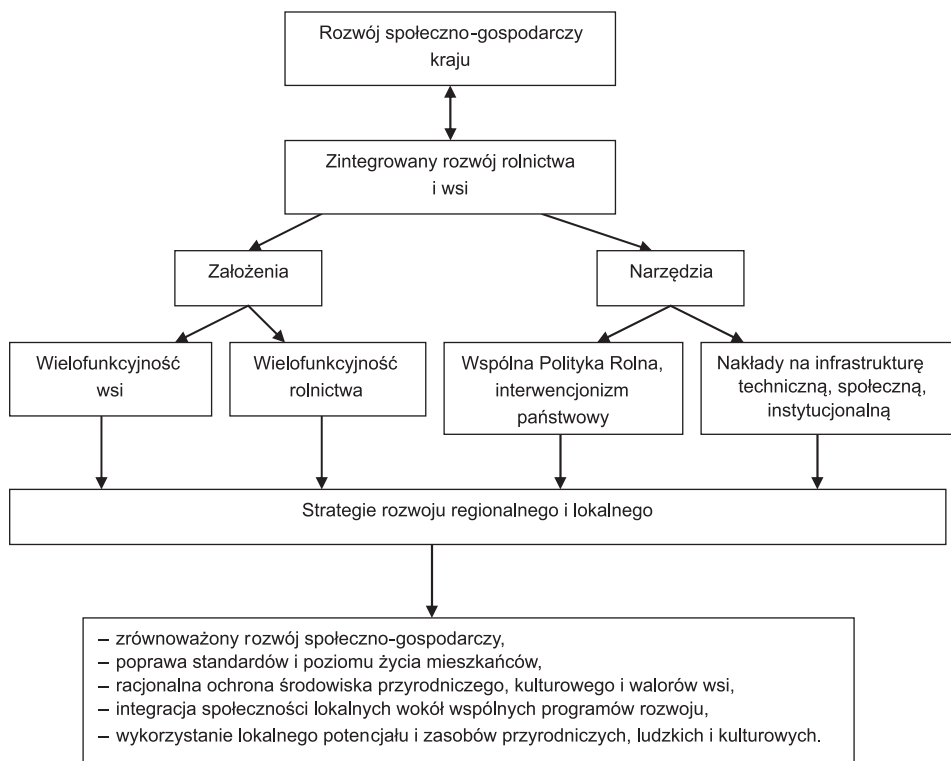
Koncepcja zintegrowanego rozwoju rolnictwa i wsi

Koncepcja zintegrowanego rozwoju rolnictwa i wsi oparta jest na zrównoważonym rozwoju, który nakazuje pewien umiar w rozwoju obszarów wiejskich tak, aby istniała niezbędna równowaga między środowiskiem przyrodniczym a rozwojem gospodarczym i społecznym. Z jednej strony koncepcja ta stwarza ramy analityczne do badań nad funkcjami rolnictwa i obszarów wiejskich, z drugiej zaś wielofunkcyjność rolnictwa i odpowiednie zróżnicowanie funkcji realizowanych na obszarach wiejskich jest bardzo ważnym warunkiem wdrożenia rozwoju zrównoważonego. Między tymi zjawiskami zachodzi współzależność (Wilkin 2011). Tendencje zrównoważonego rozwoju pojawiły się w dokumencie Europejskiej Karty Rozwoju Obszarów Wiejskich (1996), w którym stwierdzono, że człowiek i jego potrzeby stanowią najważniejszy punkt odniesienia na etapie planowania i zagospodarowania przestrzennego obszarów wiejskich, a rolnictwo będzie miało wciąż duże znaczenie w określaniu funkcji gospodarczych terenów wiejskich. Obszary wiejskie mogą pełnić swe funkcje zaopatrzeniowe i rekreacyjne pod warunkiem, że zachowają swój specyficzny charakter oparty na dobrze rozwiniętej infrastrukturze, wspierany będzie rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej oraz nienaruszone zostanie środowisko przyrodnicze i prawidłowo kształtowany będzie krajobraz wiej-

ski. Zrównoważony rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich uwzględniony został w deklaracji z Cork z 1996 r. obejmującej zasady kształtowania polityki wiejskiej, które są podstawą całej polityki rolnej UE. Realizacja tego celu miała umożliwić trwałą poprawę jakości życia ludzi poprzez integrację oraz kształtowanie proporcji pomiędzy podstawowymi wymiarami: ekonomicznym, ekologicznym, społecznym, instytucjonalnym i przestrzennym (Adamowicz 2005). Deklaracja ta miała wpływ na treść dokumentów i programów zawartych w Agendzie 2000 oraz w reformie luksemburskiej Wspólnej Polityki Rolnej z 2003 r.

Polityka rozwojowa na lata 2014–2020 koncentruje się na trzech płaszczyznach, wokół których realizuje się cele będące kontynuacją wytycznych z lat 2004–2013, tj.:

- poprawy konkurencyjności rolnictwa i leśnictwa poprzez wspieranie restrukturyzacji, rozwoju i innowacji,
- poprawy środowiska przyrodniczego i obszarów wiejskich poprzez wspieranie gospodarowania gruntami,
- poprawy jakości życia na obszarach wiejskich oraz popierania różnicowania działalności gospodarczej.

Ryc. 1. Powiązania między wielofunkcyjnością rolnictwa, wsi a polityką rozwoju obszarów wiejskich

Źródło: Kołodziejczak (2013, s. 61).

Cele te nie tylko wiążą się z koncepcją zintegrowanego rozwoju rolnictwa i wsi, lecz również z pojęciem wielofunkcyjności, które odnosi się do różnych wymiarów. Wielofunkcyjność stanowi założenia do strategii rozwoju regionalnego lub lokalnego opracowywanych przez władze samorządowe w Polsce (ryc. 1).

Wielofunkcyjność dotyczy nie tylko gospodarki i obszarów wiejskich, lecz także rolnika i gospodarstwa domowego. Wielofunkcyjność wiąże się z różnymi funkcjami poszczególnych form aktywności, jest niejako skutkiem tej aktywności. Zatem różne formy rolniczej i pozarolniczej aktywności mogą być źródłem różnorodnych funkcji, które zaspokajają potrzeby społeczne (Durand, van Huylenbroeck 2003). Stąd ważne są kategorie wielofunkcyjności wsi i wielofunkcyjności rolnictwa. Wielofunkcyjność wsi jest ujmowana na ogół jako proces odchodzenia od dominacji rolnictwa w gospodarce obszarów wiejskich i zastąpienia go innymi formami działalności, stwarzając w ten sposób szansę na poprawę atrakcyjności wsi jako miejsca do zamieszkania i pracy (Wilkin 2003). Najważniejsze skutki wielofunkcyjności obszarów wiejskich to: dywersyfikacja gospodarki wiejskiej, pozarolnicza aktywność gospodarcza, alternatywne źródła zarobkowania, budowanie kapitału społecznego, wysoka jakość zagospodarowania przestrzennego.

Wielofunkcyjność rolnictwa jest kategorią analityczną i punktem odniesienia dla polityki rolnej. Wiąże się ona z nowymi formami wsparcia rolników ze środków publicznych. Wiele definicji wielofunkcyjności rolnictwa wskazuje na możliwość rozwijania innych funkcji oprócz podstawowej, tj. działalności rolniczej. Rolnictwo jako sektor gospodarki spełnia funkcje produkcyjne, środowiskowo-przestrzenne i usługowe. Funkcje produkcyjne obejmują wytwarzanie żywności i produktów nieżywnościowych. Podyktowane są one zarówno przez wymagania konsumentów, jak i zmiany w agrobiznesie. Funkcje środowiskowo-przestrzenne dotyczą sposobu wykorzystania i ochrony środowiska przyrodniczego, jakości krajobrazu i bioróżnorodności. Zakres i sposób wykorzystania ziemi, intensywność gospodarowania w rolnictwie, relacje między wykorzystaniem przestrzeni dla celów związanych z ochroną przyrody podlegają oddziaływaniu decyzji poszczególnych podmiotów gospodarczych, jak również polityki regionalnej i lokalnej. Funkcje usługowe obejmują wkład rolnictwa w utrzymanie produktywności zasobów ziemi oraz bogactwa środowiska przyrodniczego i społecznego dla potrzeb rozwoju ekonomiczno-społecznego, a także w celu zachowania równowagi między sferą środowiskową, ekonomiczną i społeczną (Adamowicz 2005).

W badaniach (por. van der Ploeg i in. 2000, Wilkin 2008, 2011, Heffner 2011) zauważa się, że rozwój obszarów wiejskich to proces wielopoziomowy, wieloaspektowy i odbywający się z udziałem wielu podmiotów. W przypadku wieloaspektowości dotyczy to nie tylko uwzględnienia rozwoju obszarów wiejskich pod kątem widzenia wzrostu gospodarczego w rolnictwie, lecz również rzeczywistych przeobrażeń oraz osiągnięcia wyższej jakości życia na obszarach wiejskich poprzez dbałość o środowisko przyrodnicze, dziedzictwo kulturowe, zachowanie krajobrazu, polepszenie możliwości zaspokajania rozmaitych potrzeb mieszkańców wsi.

Wielopoziomowość rozwoju obszarów wiejskich jest wynikiem powiązania ze sobą czynników i procesów zachodzących w różnych sferach społeczeństwa i na

różnych poziomach jego organizacji. Jednym z poziomów jest globalne oddziaływanie pomiędzy społeczeństwem a rolnictwem, które musi dostosowywać się do szybko zmieniających się potrzeb. Czasy, kiedy miasto traktowało otaczające tereny wiejskie wyłącznie jako źródło zaopatrzenia w tanią żywność, dawno minęły. Mieszkańcy miast mają szerszą gamę potrzeb i oczekiwań, a wieś i rolnictwo – potencjał wytwarzania szerokiego zestawu nierynkowych lub publicznych dóbr, takich jak walory przyrody, piękny krajobraz, warunki do rekreacji. Inny poziom dotyczy wewnętrznej dynamiki rozwoju rolnictwa. Do początku lat 90. XX w. charakterystyczne dla rolnictwa były procesy intensyfikacji, specjalizacji i koncentracji. Migracje ludności wiejskiej do miast i zmniejszenie zatrudnienia były uznawane za nieodłączny efekt procesów modernizacji. Dodatkowo wzrastały również regionalne dysproporcje rozwojowe, pojawiały się konflikty między rolnictwem a sferą środowiska przyrodniczego i krajobrazu oraz jakości produkcji. Obecnie rozwój wsi traktowany jest ogólnie jako poszukiwanie modelu rozwoju rolnictwa w istniejących uwarunkowaniach globalnych. Elementami takiego modelu są bezpieczeństwo i jakość produktów, skracanie kanałów rynkowych łączących producenta z konsumentem, przyjazne dla środowiska i krajobrazu praktyki rolnicze, wytwarzanie nowych form energii odnawialnej. Przeobrażenia zachodzą też w gospodarstwach rolnych, gdzie rozwój wsi ujawnia się w charakterze, celach, strategiach i działaniach wielofunkcyjnego gospodarstwa rolnego osadzonego w środowisku wiejskim, wmontowanego w szerokie sieci współpracy podmiotów lokalnych i zewnętrznych. Takie współdziałanie może wyrastać zarówno z tradycji historycznej i kulturowej, jak i nowych oddziaływań na innowacje i sygnały rynkowe. Te współczesne impulsy i sygnały odzwierciedlają nowy układ stosunków między wsią i miastem.

Znaczenie rolnictwa w gospodarce wiejskiej słabnie, w wielu rejonach odgrywa ono jeszcze decydującą rolę, mimo że gospodarstwa rolne stają się miejscem rodzenia się przedsiębiorczości nierolniczej. Wieś powoli przestaje być pod domeną rolnictwa, rolnictwo jest jednak ulokowane terytorialnie i silnie powiązane z przestrzenią. O przestrzeń wiejską konkurują inne formy działalności, dlatego niezbędne jest odpowiednie zarządzanie i zapobieganie konfliktom między użytkownikami przestrzeni wiejskiej. Istnienie różnych podmiotów gospodarczych na określonym terytorium daje podstawy do rozwoju współpracy i wynikających z niej korzyści. Na sytuację wsi wpływ wywiera także ogólna polityka gospodarcza i społeczna lub specyficzne programy gospodarcze. Istnieje zatem potrzeba koordynacji różnych aspektów polityki gospodarczej i społecznej mających wpływ na wieś i rolnictwo, zapewnienie więzi w układach regionalnych i przestrzennych oraz odpowiednio ukształtowanej struktury instytucjonalnej wspomagającej proces rozwoju wiejskiego.

Ta wielopoziomowość rozwoju wymusza jednocześnie konieczność uwzględnienia rozmaitych podmiotów tego procesu oraz scharakteryzowania zachodzących pomiędzy nimi relacji i powiązań zarówno tych o charakterze współpracy, jak pojawiających się sprzeczności czy konfliktów (van der Ploeg i in. 2000).

W koncepcji zintegrowanego rozwoju rolnictwa i wsi uwarunkowania gospodarcze, społeczne i przyrodnicze są przedstawiane jako istotna zmienna wyjaśnia-

jąca deformacje struktury przestrzennej obszarów wiejskich w kategorii miejsca rozumianego jako pewna całość terytorialna. Założenia tej koncepcji oparte na wielofunkcyjności obszaru wiejskiego i rolnictwa są często wykorzystywane jako podstawa teoretyczna w opracowaniach planistycznych lub diagnostycznych i typologii wykonywanych na zlecenie instytucji i programowania rozwoju wsi (Bański i in. 2009).

Wiejskie obszary funkcjonalne

Obszary wiejskie w koncepcjach zagospodarowania przestrzennego, strategiach rozwoju kraju i regionalnych są postrzegane jako przestrzeń zróżnicowana. Zróżnicowanie to przedstawiane jest w kategoriach funkcjonalnych i poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego (Wójcik 2012). W przypadku obszarów wiejskich jest to spójność funkcjonalna z miastami, która wynika ze zmian struktury funkcjonalnej, głównie związanej z rozwojem wielofunkcyjności obszarów wiejskich, rolnictwa i rybołówstwa (Strategia... 2012, s. 7). Z punktu widzenia realizacji polityki regionalnej przez samorządy województw bardzo ważnym dokumentem planistycznym, spinającym strategię sektorowe jest obowiązująca od 2011 r. „Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030 r.” (KPZK 2030), w której zastosowano zintegrowane podejście terytorialne (*integrated territorial approach*); jego cechą jest m.in. wykorzystanie endogenicznych potencjałów na obszarach (terytoriach) określonych funkcjonalnie. Zgodnie z definicją KPZK 2030 obszar funkcjonalny to „(...) zwarty układ przestrzenny składający się z funkcjonalnie powiązanych terenów, charakteryzujących się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi, jednolitymi celami rozwoju” (Koncepcja... 2012, s. 178). Odwołanie do potencjału terytorialnego (*placed-based*) nawiązuje do teorii wzrostu endogenicznego i koncepcji zintegrowanego rozwoju rolnictwa i wsi. Skutkiem oddziaływania zintegrowanego podejścia terytorialnego jest nowa typologia obszarów funkcjonalnych. Podejście do spójności terytorialnej ma charakter dualny. Z jednej strony wynika z relacji miasto–wieś (funkcjonalne podporządkowanie obszaru wiejskiego), z drugiej strony dotyczy obszarów zmarginalizowanych i oznacza integrację obszarów wiejskich oraz ich związek z ośrodkami lokalnymi na bazie funkcji endogenicznych. Elementem nadrzędnym typologii jest miejski obszar funkcjonalny, którego dostępność wyznacza wiejskie obszary funkcjonalne uczestniczące w procesach rozwojowych (dobrze dostępne) lub wymagające wsparcia procesów rozwojowych (słabo dostępne). W Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (2012) wyróżnia się dwa typy funkcjonalne obszarów wiejskich:

- położone w sąsiedztwie dużych miast, uczestniczące w procesach rozwojowych,
- położone peryferyjnie względem dużych ośrodków miejskich, tym samym wymagające wsparcia procesów rozwojowych.

Funkcjonalne obszary wiejskie uczestniczące w procesach rozwojowych charakteryzują się położeniem w strefie silnego oddziaływania głównych ośrodków

miejskich lub ośrodka (poza zurbanizowaną strefą podmiejską), specjalizacją wynikającą z bliskości miast lub miejscami pracy w sektorach pozarolniczych gospodarki, dostępem do zatrudnienia w ośrodkach miejskich (migracje wahadłowe), dobrym dostępem do podstawowych usług publicznych, względnie dobrą dostępnością komunikacyjną do usług wyższego rzędu zlokalizowanych w ośrodkach miejskich oraz bliską strefą zaplecza rolniczego.

Funkcjonalne obszary wiejskie wymagające wsparcia procesów rozwojowych są to obszary oddalone od głównych ośrodków miejskich kraju, do których czas dojazdu przekracza 90 minut, a sieć małych i średniej wielkości miast jest słabo rozwinięta lub ośrodki miejskie w wyniku procesów rozwojowych utraciły istotne funkcje gospodarcze (degradacja ośrodków). Dominuje zatrudnienie w rolnictwie i usługach publicznych (administracja, edukacja, służba zdrowia). Są to obszary wrażliwe na kryzys z uwagi na niską dywersyfikację funkcji gospodarczych. Duża liczba mieszkańców jest nieaktywna zawodowo ze względu na zaburzoną strukturę demograficzną (starzenie się społeczeństwa, depopulacja), wynikającą z braku alternatywnych źródeł dochodu (ukryte bezrobocie strukturalne na wsi). Barierami rozwoju części obszarów wiejskich są również słaba dostępność usług publicznych, zagrożenie walorów przyrodniczych w procesie gwałtownego poszukiwania alternatywnych dróg rozwoju oraz niska jakość infrastruktury (Koncepcja... 2012). Za wyznaczenie wiejskich obszarów funkcjonalnych odpowiedzialne jest Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, lecz to samorządy regionalne odgrywały w tym procesie decydującą rolę. To nowe podejście do obszarów wiejskich, wskazanie instrumentów polityki regionalnej jako właściwej do tworzenia „nowych funkcji”, daje szansę na odejście od sektorowego traktowania obszarów wiejskich przez rolnictwo. W nowym podejściu wieś jest postrzegana jako integralny element tego samego układu terytorialnego i funkcjonalnego co najbliższy ośrodek miejski. Nowe podejście do badań w oparciu o koncepcję zintegrowanego rozwoju rolnictwa i wsi poprzez kategorię wielofunkcyjności znajdziemy w pracach Bańskiego i Stoli (2002), Kłodzińskiego (2006), Wilkina (2010), Bańskiego (2014), Mazura i in. (2015 oraz w badaniach OECD, które doprowadziły do konceptualizacji pojęcia regionu funkcjonalnego (*functional region*) i wskazania czynników go identyfikujących. Innym problemem staje się delimitacja wiejskich obszarów funkcjonalnych, stąd też podejmowane są próby wydzielenia kryteriów, poszukiwania metod i ich systematyzacji (Komornicki, Śleszyński 2009, Mazur i in. 2015).

Podsumowanie

Nowe spojrzenie na wiejskie obszary funkcjonalne jest wynikiem podejścia terytorialnego i strukturalnego zintegrowanej koncepcji rozwoju rolnictwa i wsi, której cechą jest m.in. harmonizacja oraz wykorzystanie gospodarczych, społecznych i przyrodniczych potencjałów tej przestrzeni. Badacze koncentrują swoje zainteresowania zasadniczo na przemianach struktury funkcjonalnej wsi jako przestrzeni wielofunkcyjnej, na wyjaśnianiu mechanizmu społecznej zmiany na wsi i jej skutków przestrzennych, kształtowaniu się tożsamości terytorialnej mieszkańców na

wybranych obszarze w skali lokalnej czy regionalnej. Jest to wynik prowadzenia wobec obszarów wiejskich zintegrowanej polityki rozwoju oferującej możliwość szerszej współpracy na linii wieś–miasto w ramach koncepcji regionu funkcjonalnego. Wiele badań skupia się również na implikacyjnych aspektach oddziaływania instrumentów polityki regionalnej i rolnej UE, co skłania do poszukiwania dróg rozszerzenia koncepcji teoretycznych dotyczących rozwoju, dotychczas ukierunkowanych na region, tak aby w większym stopniu uwzględniały lokalną specyfikę problemów obszarów wiejskich. Zastosowanie typologii funkcjonalnej obszarów wiejskich związane jest z realizacją celów badań w gospodarce przestrzennej, tj. identyfikacją systemowych całości na różnych poziomach organizacji terytorialnej.

Literatura

- Adamowicz M. 2005. Wielofunkcyjne rolnictwo w rozwoju obszarów wiejskich. [W:] M. Kłodziński, W. Dzun (red.), *Rolnictwo a rozwój obszarów wiejskich*. IRWiR PAN, Wydział Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej AR w Szczecinie. Warszawa, s. 32–56.
- Bański J. 2014. Współczesne typologie obszarów wiejskich w Polsce – przegląd podejść metodologicznych. *Przegląd Geograficzny* 86, 4: 441–470.
- Bański J., Bednarek-Szczepeńska M., Czapiewski K. 2009. Miejsce obszarów wiejskich w aktualnych strategiach rozwoju województw – kierunki i cele rozwoju a rzeczywistość. *Studia Obszarów Wiejskich* 19. IGiPZ PAN, PTG, Warszawa.
- Bański J., Stola W. 2002. Przemiany struktury przestrzennej i funkcjonalnej obszarów wiejskich w Polsce. *Studia Obszarów Wiejskich*, 3. IGiPZ PAN, PTG, Warszawa.
- Durand G., van Huylenbroeck G. 2003. Multifunctionality and rural development a general framework. [W:] *Multifunctional Agriculture A New Paradigm for European Agriculture and Rural Development*. Ashgate, Aldershot, s. 1–16.
- Europejska Karta Obszarów Wiejskich 1997. *Problemy Integracji Rolnictwa*, 1: 43–62.
- Heffner K. 2011. Wielofunkcyjność obszarów wiejskich w Polsce – rzeczywistość czy mit? Ewolucja zagospodarowania przestrzeni wiejskiej. [W:] K. Heffner, W. Kamińska (red.), *Obszary wiejskie: wielofunkcyjność, migracje, nowe wizje rozwoju*. *Studia KPZK PAN*, 133: 8–26.
- Kłodziński M. 2006. Aktywizacja społeczno-gospodarcza gmin i małych miast. IRWiR PAN, Warszawa.
- Kołodziejczak A. 2013. Koncepcja zintegrowanego rozwoju rolnictwa i wsi w świetle badań geograficznych. *Acta Universitatis Lodziensis, Folia Geographica Socio-Oeconomica*, 13: 59–69.
- Komornicki T., Śleszyński P. 2009. Typologia obszarów wiejskich pod względem powiązań funkcjonalnych (relacji miasto–wieś). *Studia Obszarów Wiejskich*, 16: 9–37.
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030. 2012. MRR, Warszawa.
- Mazur M., Bański J., Czapiewski K., Śleszyński P. 2015. Wiejskie obszary funkcjonalne – próba metodyczna wyznaczenia ich obszarów i granic. *Studia Obszarów Wiejskich*, 37: 7–36.
- Nurzyńska I. 2014. Nowe koncepcje i instrumenty polityki regionalnej w Unii Europejskiej a rozwój obszarów w Polsce. *Wieś i Rolnictwo*, 4(165): 27–43.
- Rural-Urban Partnership: An integrated Approach to Economic Development. 2013. OECD (http://www.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/rural-urban-partnership_s_9789264204812-en; dostęp: 23.01.2017).
- Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012–2020. 2012. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa (Monitor Polski z dnia 9 listopada 2012, poz. 839).
- van der Ploeg J.D. i in. 2000. Rural development from practices and policies towards theory. *Sociologia Ruralis*, 4(40): 391–408.
- Wilkin J. (red.) 2003. Podstawy strategii zintegrowanego rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce. UW, Wydział Nauk Ekonomicznych, Warszawa.

- Wilkin J. 2008. Wielofunkcyjność rolnictwa i obszarów wiejskich. [W:] M. Kłodziński (red.), *Wyzwania przed obszarami wiejskimi i rolnictwem w perspektywie lat 2014–2020*. IRWiR PAN, Warszawa, s. 9–20.
- Wilkin J. (red.) 2010. *Wielofunkcyjność rolnictwa. Kierunki badań, podstawy metodologiczne i implikacje praktyczne*. IRWiR, Warszawa.
- Wilkin J. 2011. Wielofunkcyjność wsi i rolnictwa a rozwój zrównoważony. *Więś i Rolnictwo*, 4(153): 27–39.
- Wójcik M. 2012. *Geografia wsi w Polsce. Studium zmiany podstaw teoretyczno-metodologicznych*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

Conception integrated agricultural and rural development and rural functional areas

Abstract: The conception of the integrated development of agriculture and rural areas has a modernising character. It emphasises the necessity to harmonise economic, social and natural aspects of the functioning and development of rural areas, and to reconcile individual interests of their inhabitants with general goals. It starts from the assumption of the holistic operation of rural space, and in this sense is an opposite of sectorality and analysing aspects of countryside life and husbandry separately. The research conducted in the framework of this conception was intended to identify functions of rural areas in terms of their structure and the dynamics of change, and to work out typological procedures to be employed in work on a conception of the country's spatial management.

The goal of this paper is to determine the role of the conception of integrated development of agriculture and rural areas in studies of rural functional areas. Its assumption is the development of multifunctional agriculture and multifunctional countryside. It is largely connected with studies of change in the functional structure of rural areas. On the basis of similarities in the relation between rural areas and towns in a region, rural functional areas were divided into two types. One includes those taking part in development processes. The other includes areas requiring support in their development, those that take more than 90 minutes to reach from a metropolitan or a regional centre. They differ in their links with growth poles and factors that reinforce development. The typology of rural functional areas derives from the territorial approach of the integrated conception of the development of agriculture and countryside, which ensures, among other things, the harmonisation and utilisation of the economic, social and natural potentials of this space.

Key words: conception integrated agricultural and rural development, rural functional areas, multifunctionality of rural areas, multifunctionality of agriculture